

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора економічних наук, професора
Залозної Юлії Станіславівни

на дисертаційну роботу Несвіта Костянтина Володимировича на тему
«Соціальний потенціал розвитку економіки регіону з промисловою
орієнтацією», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 051 «Економіка»

1. Актуальність теми дослідження

З огляду на кардинальні зміни, характерні для розвитку світової та української економіки в період значних технологічних та інноваційних викликів останніх років і набуття нею ознак нової постіндустріальної моделі, можна стверджувати про порушення динамічної рівноваги між економічними та соціальними процесами. Соціальна структура та соціальна організація суспільства перебувають під впливом перманентних флуктуаційних коливань від стану стабілізації до крайньої нестабільності, що вимагає визначення нової домінуючої моделі розвитку, важливим аспектом якої буде всебічне і повне використання соціального потенціалу. Особливого значення це набуває в контексті розуміння ролі соціальних джерел розвитку промисловості країни як однієї з провідних галузей національної економіки, основи економічного потенціалу держави, що забезпечує її економічне зростання, задовольняє різноманітні потреби економіки у відповідних видах промислової продукції і послуг, підтримує економічну безпеку, соціальний та культурний рівень життя населення. Промисловість виступає як чинник досягнення стійкого розвитку, що є сьогодні загальносвітовою концепцією формування суспільства, головна мета якого – зростання добробуту людини, її всебічний розвиток, розширення можливостей при обов'язковому неубутному збереженні природних ресурсів для наступних поколінь. Одночасно з тим, промисловий сектор зазнає найбільш відчутних транзитивних змін, викликаних формуванням економіки нового типу, що передбачає поступовий рух від домінування традиційних до

високотехнологічних сфер. При цьому важливим аспектом трактування впливу нової економіки є те, що поволі втрачатимуть своє значення не всі традиційні сфери, а лише ті, які неспроможні виробляти інформаційно інтенсивні продукти та підтримувати власну інноваційну стійкість. Створення середовища для концентрації, розвитку та ефективного використання соціального потенціалу промисловості в цьому контексті представляється критично важливим, оскільки дозволяє залучити потужні ресурси економічного зростання і одночасного досягнення цілей стійкого розвитку, забезпечити зниження кризової вразливості економіки, сформувати подальші умови їх неубутного нарощення.

Отже, зазначене обумовлює актуальність теми дисертаційної роботи та важливість поставлених завдань. Розробка теоретико-методологічного забезпечення і практичних рекомендацій щодо формування соціального потенціалу розвитку економіки регіону з промисловою орієнтацією у національній системі постіндустріального типу, що є метою дисертаційної роботи К. В. Несвіта, має важливе наукове і практичне значення.

2. Зв'язок теми дисертації з пріоритетними напрямками розвитку науки, державними та галузевими науковими програмами

Підтвердженням актуальності дисертаційної роботи є виконання здобувачем науково-дослідної теми кафедри менеджменту та поведінкової економіки Донецького національного університету імені Василя Стуса «Інтегрований розвиток територій: кадрова, маркетингова та інноваційна складові» (номер державної реєстрації 0117U006342, 2017-2020 рр.), в межах якої обґрунтовано сутність соціального потенціалу розвитку економіки регіону з промисловою орієнтацією, запропоновано структуру та визначено ключові аспекти його формування.

3. Основні наукові положення, висновки і рекомендації, що сформульовані в дисертації, їх новизна, рівень обґрунтованості

Для реалізації мети і завдань дисертаційної роботи використано

комплекс взаємодоповнюючих методів наукового дослідження економічних процесів та явищ.

У першому розділі «Теоретичні засади формування соціального потенціалу розвитку економіки територій з промисловою орієнтацією» сформовано теоретико-методологічне підґрунтя дослідження соціального потенціалу як ключового компонента забезпечення стійкого розвитку економіки (с. 27-54), досліджено роль соціального потенціалу в концепції постіндустріальної трансформації промисловості (с. 54-71), узагальнено науково-методологічні підходи до дослідження соціального потенціалу розвитку промисловоорієнтованого регіону (с. 71-83), визначено сутність поняття «територія з промисловою орієнтацією» (с. 79-80).

У другому розділі «Комплексна оцінка соціального потенціалу розвитку економіки регіону з промисловою орієнтацією» проведено структурну оцінку впливу соціального потенціалу на розвиток економіки країн з домінуючим індустріальним сектором виробництва (с. 86-110), проаналізовано чинники формування соціального потенціалу розвитку економіки промисловоорієнтованих регіонів України (с. 110-137), обґрунтовано систему оцінки соціального потенціалу розвитку економіки Дніпропетровського регіону як території з промисловою орієнтацією (с. 138-159).

У третьому розділі «Напрями модернізації процесів формування та використання соціального потенціалу розвитку економіки регіонів» запропоновано стратегічні напрями модернізації соціального середовища розвитку територій з промисловою орієнтацією у національній системі постіндустріального типу (с. 161-182), визначено умови і факторно-критеріальні характеристики формування соціального потенціалу розвитку промисловоорієнтованого регіону (с. 182-201), обґрунтовано багаторівневу модель вимірювання якості соціального потенціалу стійкого регіонального розвитку (с. 202-213).

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи полягає у концептуальному обґрунтуванні проблеми формування соціального

потенціалу розвитку економіки регіонів з промисловою орієнтацією, удосконаленні теоретико-методологічного апарату його вимірювання та розробки стратегічних напрямів модернізації процесів формування і використання соціального потенціалу промислово орієнтованих територій за умов постіндустріального характеру економічних взаємовідносин.

Автором здійснено глибокий аналіз вітчизняних та зарубіжних досліджень щодо вивчення питань формування соціального потенціалу економіки промислово орієнтованих територій в системі постіндустріальних взаємовідносин. У роботі удосконалено понятійно-категоріальний апарат дослідження соціального потенціалу розвитку економіки регіону, а саме надано авторське визначення базових понять: соціальний потенціал – спроможність суб'єктів суспільних відносин реалізовувати соціальні важелі впливу на розвиток суспільства в умовах певного стану соціального середовища (с. 42-43); соціальний потенціал розвитку економіки – спроможність суб'єктів суспільних відносин реалізовувати соціальні важелі впливу на економіку через створення цінності на основі концентрації соціальних джерел зростання, узгодження інтересів стейкхолдерів та їх інституційного закріплення (с. 54).

Здобувачем класифіковано компоненти соціального потенціалу розвитку промисловості, що враховує диференціацію показників за характером впливу та напрямами регулювання: показники прямого впливу – кількісні та якісні характеристики наявного людського потенціалу, можливостей його збереження, раціонального використання та розвитку, соціальна інклюзивність, включеність суб'єктів підприємництва (з урахуванням масштабу) у процеси формування соціального потенціалу території в контексті посилення партнерського капіталу бізнес-систем; показники, що потребують опосередкованого регулювання – характер та рівень довірчих відносин між суб'єктами соціального та економічного впливу на розвиток території (с. 108-110). Запропонований підхід є підставою для включення зазначених показників до системи інтегрального вимірювання

соціального потенціалу регіону з промисловою орієнтацією.

Науковий та практичний інтерес мають розроблені у дисертації науково-методичні засади обґрунтування та оцінювання напрямів впливу соціального потенціалу на забезпечення стійкого розвитку регіону з промисловою орієнтацією на основі використання комплексу чинників: інституційних – стійкі відносини суспільної довіри, соціальної відповідальності та соціального партнерства, що формуються в межах зміцнення міжгалузевої взаємодії, розвитку мережевого потенціалу бізнес-асоціацій; кластерних – колективні соціальні зв'язки, соціальна взаємодія як джерело продукування, підтримки та просування спільних ціннісних орієнтирів, норм та поведінкових паттернів, формування соціального бренду промисловості; індивідуально-особистісного рівня – відносини довіри та соціальної згуртованості між індивідами, соціальна фасилітація як базис для зниження показників соціальної, економічної, гендерної нерівності, нагромадження обсягу соціального капіталу (с. 134-137).

Автором розроблено та апробовано науково-методологічний інструментарій оцінювання соціального потенціалу розвитку економіки регіону з промисловою орієнтацією, який передбачає компонентну систему вимірювання та розрахунок інтегрального індексу соціального потенціалу на основі: здійснення поточної оцінки стану джерел розвитку соціального потенціалу, виокремлення та групування чинників соціального блоку; формування матриці досліджень та диференціація її ознак, агрегація і нормування, розрахунок проміжних інтегральних показників за кожною групою; ранжування впливу кожної групи показників на інтегральне значення рівня розвитку соціального потенціалу, що в комплексі забезпечує науково-методологічну базу обґрунтованого управлінського регулювання процесу зміцнення соціального потенціалу регіону (с. 149-159).

Здобувачем удосконалено систему стратегічних засад модернізації соціального середовища розвитку промисловоорієнтованих територій з метою його капіталізації, що складається із трьох аспектів: 1) технологічний

капітал – це реалізація партисипативної структури технологічного оновлення промисловості на основі формування стійких довірчих відносин; 2) людський капітал – побудова національної системи управління талантами та розвитку соціального бренду в промисловості; 3) партнерський капітал бізнес-систем – що ґрунтується на застосуванні цілеспрямованої системи державно-приватного партнерства для залучення невеликих виробників до ланцюжків створення доданої вартості та модернізації економічних, соціальних та інфраструктурних елементів (с. 169-182).

Значну наукову та практичну значущість має запропонований автором механізм здійснення управлінського впливу на формування соціального потенціалу розвитку економіки промисловоорієнтованого регіону, що враховує дію факторно-критеріальних умов та передбачає застосування загальних та специфічних інструментів на мікро-, мезо- та макрорівні формування соціального потенціалу (с. 195-199).

У роботі дістали подальшого розвитку теоретико-методологічні засади забезпечення раціональності процесу використання соціального потенціалу розвитку економіки регіону на основі ідентифікації параметрів його ефективної реалізації (модель «рівень розвитку – рівень використання») та визначення на цій основі напрямів пріоритетного стимулюючого впливу на досягнення оптимальних позицій регіону, результативності застосування яких сприяє обґрунтування інструментарію вимірювання результатів використання соціального потенціалу (с. 202-207).

Отримані автором наукові результати мають високий ступінь обґрунтованості, що підтверджується узагальненням значної кількості фундаментальних праць вітчизняних та закордонних вчених-економістів, використанням великого обсягу статистичної інформації, достатньою апробацією та впровадженням у виробництво.

Проведене дослідження цілком відповідає поставленій меті, що визначається темою дослідження та визначеним в зв'язку з цим дослідницьким завданням. Зазначена теза знаходить своє підтвердження у

змісті дослідження, що визначає логіку та послідовність викладу матеріалу. В зв'язку з цим, можна стверджувати, що дисертаційне дослідження Несвіта К.В. характеризується як самостійна, авторська робота, що однак не порушує норми законодавства про захист авторського права. Фактів порушення здобувачем академічної доброчесності не виявлено, на усі використані в роботі джерела інформації є посилання.

4. Практична значущість висновків та рекомендацій дослідження

На основі діалектичного поєднання основоположних принципів наукового аналізу, творчого опрацювання і критичного осмислення досліджень сучасних зарубіжних та вітчизняних вчених-економістів, нормативно-правових актів, статистичної інформації здобувач Несвіт К.В. зумів зробити узагальнення, висновки та рекомендації, які мають теоретико-методичне значення і практичне використання при розробці рекомендацій щодо формування соціального потенціалу розвитку економіки регіону з промисловою орієнтацією у національній системі постіндустріального типу, що підтверджено довідками про впровадження у діяльності Департаменту економічного розвитку Дніпропетровської обласної державної адміністрації (довідка №1743/0/31-19 від 20.12.2019 р.), ПАТ «Дніпровський металургійний комбінат» (довідка №01ВМ/127 від 30.12.2019 р.).

Наукові результати дисертації використовуються також у навчальному процесі Донецького національного університету імені Василя Стуса при викладанні навчальних дисциплін «Соціальна політика», «Людський розвиток», «Державне та регіональне управління», «Теорія галузевих ринків» (довідка №12/01.1.3-43 від 05.02.2020 р.).

5. Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Обґрунтованість та достовірність отриманих результатів дослідження, наукових положень та рекомендацій дисертанта підтверджено їхньою апробацією та схваленням на міжнародних науково-практичних конференціях.

Усі вагомі розробки, наукові положення та результати дослідження опубліковані автором у виданнях відповідно до нормативних вимог Міністерства освіти і науки України. Основні результати дисертаційної роботи знайшли своє відображення у 7 наукових працях загальним обсягом 3,21 д.а., з яких особисто автору належить 2,84 д.а., у тому числі 1 стаття у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу (у співавторстві), 4 статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, 2 публікації за матеріалами науково-практичних конференцій. Кількість, обсяг і якість друкованих праць відповідають нормативним вимогам та повною мірою відображають наукові результати дослідження.

Дисертація написана сучасною українською мовою із застосуванням сукупності мовних прийомів, що забезпечують науковий стиль викладу матеріалу. Матеріали, викладені в анотації, ідентичні основним положенням та висновкам дисертаційної роботи. Текст анотації та дисертаційної роботи в повній мірі розкриває основні наукові напрацювання, ступінь новизни авторського доробку, рекомендації щодо можливостей практичного використання отриманих результатів. Анотація відображає зміст основних положень дисертації та відповідає встановленим вимогам.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Дисертація К. В. Несвіта за актуальністю, постановкою та вирішенням завдань, структурною побудовою та якістю заслуговує позитивної оцінки, але поряд з тим варто виокремити певні зауваження та дискусійні положення, а саме:

1. У підрозділі 1.3 дисертаційної роботи (с. 71-83) узагальнено науково-методологічні підходи до дослідження соціального потенціалу розвитку економіки регіону з промисловою орієнтацією. Здобувачем запропоновано виокремлювати в межах соціального потенціалу розвитку регіону з

промисловою орієнтацією груповий та індивідуальний соціальний потенціал (рис. 1.10, с. 82), але така класифікація, на мою думку, потребує додаткового обґрунтування.

2. У 2 розділі роботи проведено дослідження впливу соціального потенціалу на розвиток економіки країн з домінуючим індустріальним сектором виробництва, що заслуговує на позитивну оцінку, але доцільно було б пояснити, з якою метою проведено зазначений аналіз, а також підсилити висновки, що можна зробити, виходячи з цього дослідження та більш ґрунтовно проаналізувати отримані тенденції.

3. У підрозділі 3.1 дисертантом розроблено структурну схему реалізації соціального потенціалу розвитку економіки промисловоорієнтованих територій з точки зору сприяння досягнення стратегічних орієнтирів модернізації його соціального середовища (рис. 3.2, с. 168). Вважаю, що доцільно було б розглянути ризики, які можуть завадити його реалізації.

4. При розробці функціонального середовища формування соціального потенціалу розвитку економіки промисловоорієнтованого регіону автором виділено принципи формування умов розвитку соціального потенціалу (рис. 3.7, с. 187). На мою думку, зазначені принципи доцільно було б доповнити принципами інституціоналізації (створення правової бази, що регламентує права і відповідальність учасників процесу на кожному рівні його здійснення) та ресурсозабезпеченості (що передбачає обов'язкове інформаційне, кадрове, фінансове, матеріально-технічне, організаційно-управлінське забезпечення всіх етапів процесу формування соціального потенціалу розвитку економіки промисловоорієнтованого регіону).

5. У роботі запропоновано та обґрунтовано напрями управлінського впливу на умови та факторно-критеріальні характеристики формування соціального потенціалу розвитку економіки регіону. Проте, у дисертації не зазначено суб'єкти, які мають реалізувати ці напрями та не окреслено розподіл їх сфер відповідальності у реалізації запропонованих механізмів

формування соціального потенціалу розвитку економіки промисловоорієнтованого регіону.

Проте зазначені дискусійні положення та зауваження мають рекомендаційний характер щодо ідентифікації можливих напрямів подальших досліджень автора і не зменшують наукової та прикладної цінності одержаних у дисертаційній роботі наукових результатів.

7. Загальний висновок

Дисертаційна робота **«Соціальний потенціал розвитку економіки регіону з промисловою орієнтацією»** є самостійним, завершеним науковим дослідженням, що пропонує вирішення важливого наукового та практичного завдання з поглиблення науково-методичного обґрунтування та розробки теоретико-методологічного забезпечення і практичних рекомендацій щодо формування соціального потенціалу розвитку економіки регіону з промисловою орієнтацією у національній системі постіндустріального типу.

Ступінь наукової новизни отриманих результатів, теоретичне і практичне значення, достовірність отриманих висновків і рекомендацій, актуальність теми дослідження дозволяють зробити висновок, що дисертаційна робота **«Соціальний потенціал розвитку економіки регіону з промисловою орієнтацією»** відповідає вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167, а її автор, **Несвіт Костянтин Володимирович**, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Заступник директора з наукової роботи Інституту економіки промисловості НАН України,
доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент НАН України

 Ю.С. Залознова